

7

8

9

0

1

Primair Onderwijs in cijfers

OCenW

1997-2001

Inhoudsopgave

	Inleiding	7
	Samenvatting	8
	Stelselbeschrijving	9
1	Leerlingen	11
1.1	Totaaloverzicht	12
1.2	Ontwikkeling basisonderwijs	14
	Culturele Minderheden in het basisonderwijs	15
	Gewichten in het basisonderwijs	17
1.3	Ontwikkeling van het speciaal basisonderwijs	20
1.4	Ontwikkeling van het (voortgezet) speciaal onderwijs	21
	Speciaal onderwijs	21
	Voortgezet speciaal onderwijs	22
	Regionale expertisecentra	23
	Leeftijden in het sbao en het (v)so	24
	Culturele minderheden in het (voortgezet) speciaal onderwijs	25
1.5	Verhoudingen tussen basis en speciaal onderwijs	26
	Percentage cumi-leerlingen	27
	Jongens en meisjes	28
	Leerling-stromen in, door en uit het primair onderwijs	29
	Ambulante begeleiding	30
1.6	Demografie	31
	Immigratie	33
1.7	Internationale vergelijking	34
2	Instellingen	38
2.1	Scholen	38
	Gemiddelde schoolgrootte in het primair onderwijs	39
	Gemiddelde schoolgrootte in het basisonderwijs per gemeente	40
	Verdeling gewichtenleerlingen over scholen	41
	Het effect van de korting	42
	Scholen en leerlingen naar denominatie	43
	Achterstandsleerlingen naar denominatie	45
2.2	Besturen	47
2.3	Samenwerkingsverbanden	51
	Weer Samen Naar School	51
	Bestuurlijke Krachtenbundeling	52
3	Personeel	53
3.1	Ontwikkeling personeelsaantallen	54
	Begrote formatie	55
	Toegekende personele middelen basisonderwijs in fte, fre en €	56
	De leerling/leraar-ratio en de gemiddelde groepsgrootte	57
	Fre-verbruik	58
	Fre per leerling	59
	De personele invulling op scholen	61
	Leeftijden en geslacht	62
	Directiefuncties	67

3.2	Arbeidsmarkt	68
	Instroom van leerkrachten	68
	Uitstroom van leerkrachten	72
	Werkloos en Wachtgeld	73
4	Financiën	75
4.1	Uitgaven	76
4.2	Kengetallen: uitgaven per leerling en per fte	78
	Uitgaven per leerling	78
	Uitgaven per leerling nader beschouwd	80
	Uitgaven per fte	82
4.3	Materiële instandhouding	84
4.4	Overige financieringsstromen	87
4.5	Internationale vergelijking	89

Bijlage A

Gebruikte afkortingen en begrippen	92
------------------------------------	----

Bijlage B

Bronnen	94
---------	----

Bijlage C

Lijst van tabellen en figuren	95
-------------------------------	----

Inleiding

“Primair Onderwijs in cijfers, 1997 - 2001” is een publicatie van de directie Primair Onderwijs met als voornaamste doel dat deze publicatie wordt gebruikt door de medewerkers van het ministerie om snel inzicht te krijgen in de feitelijke ontwikkeling van leerlingen, instellingen, personeel en financiën in het po-veld, ook in internationaal perspectief.

Daarmee dient deze publicatie:

- als basis voor externe kwantitatieve publicaties (zowel op het gebied van beleid als overige kwantitatieve publicaties zoals bijvoorbeeld de begroting of slotwet);
- ter ondersteuning bij de beantwoording van vragen naar cijfermateriaal.

“PO in cijfers” is geen publicatie waarin een bepaald beleid wordt voorgesteld, ontwikkeld of geëvalueerd. “PO in cijfers” is ook geen “cijferdump” waarin alle details van de gegevensbestanden zijn terug te vinden.

In de opbouw van deze publicatie is getracht om per hoofdonderwerp (dat is leerlingen, instellingen, personeel, en financiën) weer te geven:

- a de ontwikkeling van enkele relevante kenmerken (bijvoorbeeld per schoolsoort, leeftijd, denominatie et cetera);
- b voorzover nuttig en voorhanden een kwantitatieve verklaring voor deze ontwikkeling (bijvoorbeeld de demografische ontwikkeling);
- c kengetallen, gedefinieerd als de verhouding tussen leerlingen, instellingen, personeel en financiën en
- d waar mogelijk een internationale vergelijking.

In deze publicatie worden alleen gerealiseerde cijfers gepresenteerd, gebaseerd op gangbare definities. De bronvermelding van de gebruikte cijfers is in de bijlagen aangegeven. Gestreefd is om in ieder geval de ontwikkelingen in de periode 1997 - 2001 weer te geven. De cijfers voor 2001 hebben een voorlopig karakter.

De leerling- en instellingsgegevens zijn gebaseerd op de teldatum 1 oktober van een jaar. Dit geldt ook voor het getelde personeel. De overige gegevens hebben betrekking op een kalenderjaar.

Samenvatting

1 Leerlingen

- Het aantal leerlingen in het primair onderwijs is in de periode 1997 - 2001 met bijna 40.000 (2%) toegenomen tot 1,7 miljoen leerlingen, voornamelijk door de groei van het basisonderwijs.
- De deelname aan het speciaal basisonderwijs lijkt zich te stabiliseren op 52.000 leerlingen, een aandeel van 3,2%.
- Het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs is in deze periode met bijna 6.000 leerlingen gestegen tot bijna 32.000 deelnemers.
- Het voortgezet speciaal onderwijs is van 1997 tot en met 2001 met 3.600 leerlingen toegenomen, een relatieve stijging van 28%.
- Het aantal leerlingen in het basisonderwijs behorend tot een culturele minderheid is de afgelopen jaren met bijna 26.000 gestegen van 211.000 tot 237.000.

2 Instellingen

- Het aantal scholen in het primair onderwijs is tussen 1997 en 2001 afgenomen tot 7.690.
- De gemiddelde schoolgrootte van basisscholen is in die periode van 214 naar 221 leerlingen gestegen. Van speciale scholen voor basisonderwijs is de gemiddelde schoolgrootte toegenomen van 117 naar 144.
- De 0,90 leerlingen zijn oververtegenwoordigd in het openbaar onderwijs.
- Het gemiddeld deelnamepercentage aan het speciaal basisonderwijs bij de 248 samenwerkingsverbanden Weer Samen Naar School is afgenomen van 3,47 tot 3,23.
- Het aantal deelnemers aan de regeling bestuurlijke krachtenbundeling is van 279 gegroeid naar 457.

3 Personeel

- Er zijn in 2001 ruim 103.000 volledige formatieplaatsen bezet door leerkrachten op scholen in het primair onderwijs; dit komt overeen met circa 131.000 personen die een reguliere aanstelling hebben.
- De verhouding leraar/leerling in het basisonderwijs in 2001 is 1 op 23,2.
- In 1997 was circa 14% van het onderwijzend personeel, gerekend in fte, jonger dan 30 jaar; in 2001 was dat 18%.
- Er werken steeds meer vrouwen in het primair onderwijs.
- De wachtgelduitkering betreft in 2001 ongeveer 2400 volledige formatieplaatsen.

4 Financiën

- De totale uitgaven van het ministerie van OCenW voor het primair onderwijs waren in 2001 6,3 miljard euro. Hiervan is circa 85 procent bestemd voor personele uitgaven.
- Een leerling in het basisonderwijs kost in 2001 gemiddeld 3.400 euro.
- Een leerling in het (voortgezet) speciaal onderwijs kost in 2001 gemiddeld 12.750 euro.
- Nederland loopt niet voorop voor wat betreft de uitgaven voor het funderend onderwijs in vergelijking met andere westerse industrielanden.

Stelselbeschrijving

Het primair onderwijs omvat sinds 1 augustus 1998 het basisonderwijs (bao) en het speciaal basisonderwijs (sbao) als bedoeld in de Wet op het primair onderwijs (WPO) en het (voortgezet) speciaal onderwijs (vso) als bedoeld in de Wet op de expertisecentra (WEC).

Basisonderwijs is bedoeld voor alle kinderen van 4 tot circa 12 jaar. Binnen het basisonderwijs is het onderwijs aan kinderen waarvan de ouders een trekkend bestaan leiden apart geregeld. Het betreft de zogenaamde rijdende scholen en de ligplaats-scholen voor varende kleuters.

Het (voortgezet) speciaal onderwijs bestaat uit twee schooltypen: speciaal onderwijs (so) en voortgezet speciaal onderwijs (vso). Er zijn ook scholen die beide typen verenigen de zogenaamde sovso-scholen. Beide schooltypen zijn onderverdeeld naar een aantal onderwijssoorten op basis van de soort handicap of onderwijsbelemmering van de leerlingen. Er worden thans 11 verschillende onderwijssoorten onderscheiden:

- onderwijs aan dove kinderen (dovn)
- onderwijs aan slechthorende kinderen (sh)
- onderwijs aan kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden (esm)
- onderwijs aan visueel gehandicapte kinderen (vgk)
- onderwijs aan lichamelijk gehandicapte kinderen (lg)
- onderwijs aan langdurig zieke kinderen (lz)
- onderwijs aan zeer moeilijk lerende kinderen (zmlk)
- onderwijs aan zeer moeilijk opvoedbare kinderen (zmok)
- onderwijs aan kinderen in pedologische instituten (pi)
- onderwijs aan in hun ontwikkeling bedreigde kleuters (iobk)
- onderwijs aan meervoudig gehandicapte kinderen (mg)

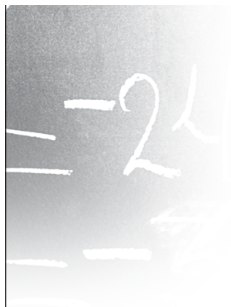
Het iobk kent geen zelfstandige scholen, maar is als onderwijssoort verbonden aan so-zmok scholen. Het esm is geen onderwijssoort in het vso. Alle andere onderwijssoorten komen zowel in het so als in het vso voor.

Tot 1 augustus 1998 omvatte het primair onderwijs ook het voortgezet speciaal onderwijs aan moeilijk lerende kinderen en aan kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (vso-mlk en vso-lom) alsmede het onderwijs aan kinderen in ziekenhuizen.

Met de start van de WPO en de WEC is het vso-lom en -mlk geregeld in deel II van de Wet op het Voortgezet onderwijs en heeft het onderwijs aan kinderen in ziekenhuizen een aparte regeling gekregen.

leerlingen

1

1.1 Totaal overzicht

Het aantal leerlingen in het primair onderwijs is sinds 1997 met bijna 40.000 (2%) gestegen. De groei van het basisonderwijs met ruim 32.000 leerlingen kan worden verklaard worden door de demografische ontwikkeling.

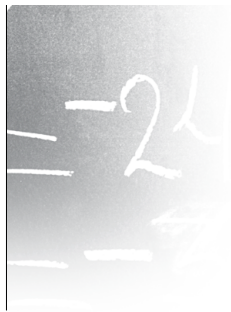
Het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs is in 2001, voor het eerst in jaren, heel licht gestegen. Echter het aandeel van het aantal leerlingen speciaal basisonderwijs versus het aantal leerlingen primair onderwijs lijkt zich te stabiliseren, van 3,7% in 1997 tot 3,1% in 2000 en 2001.

Het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs (so) is in deze periode met 5.800 leerlingen gestegen tot 31.600 deelnemers.

Het voortgezet speciaal onderwijs is van 1997 tot en met 2001 met 3.600 leerlingen toegenomen, een relatieve stijging van 28%, terwijl het aantal leerlingen in het reguliere voortgezet onderwijs in deze periode nog wat daalde. Het speciaal voortgezet onderwijs (svo) valt sinds 1 augustus 1998 onder de WVO deel II.

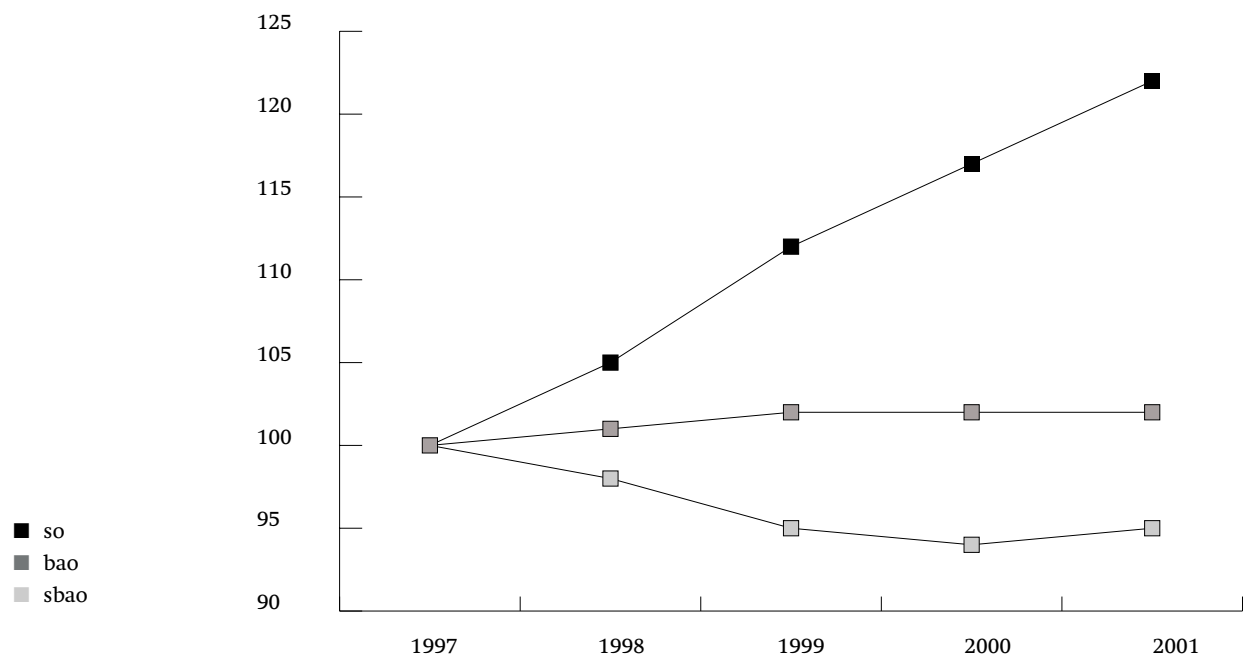
Tabel 1.1 Aantallen leerlingen primair onderwijs naar type onderwijs (x 1.000)

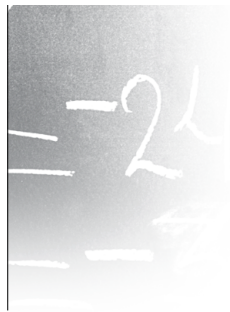
	1997	1998	1999	2000	2001
bao	1.519,7	1.533,6	1.543,0	1.546,3	1.552,2
sbao	54,7	53,6	52,0	51,6	51,9
so	25,8	27,1	28,9	30,3	31,6
totaal bao+sbao+so	1.600,2	1.614,3	1.623,9	1.628,2	1.635,6
vso	13,0	13,9	14,6	15,5	16,6
totaal bao+sbao+(v)so	1.613,2	1.628,3	1.638,5	1.643,7	1.652,3
hoogste dagtellingen bao-trekkende bevolking	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
totaal po	1.613,5	1.628,6	1.638,8	1.644,0	1.652,6

De relatieve ontwikkeling van het speciaal basisonderwijs in deze periode toont een daling tot het jaar 2000 en in 2001 een kleine stijging, absoluut is deze stijging 300 leerlingen. Het speciaal onderwijs toont deze periode een stijging van 22% terwijl het basisonderwijs in dezelfde periode met ongeveer 2% is gegroeid.

Figuur 1.1 Relatieve leerlingontwikkeling per schooltype (index 1997 = 100)

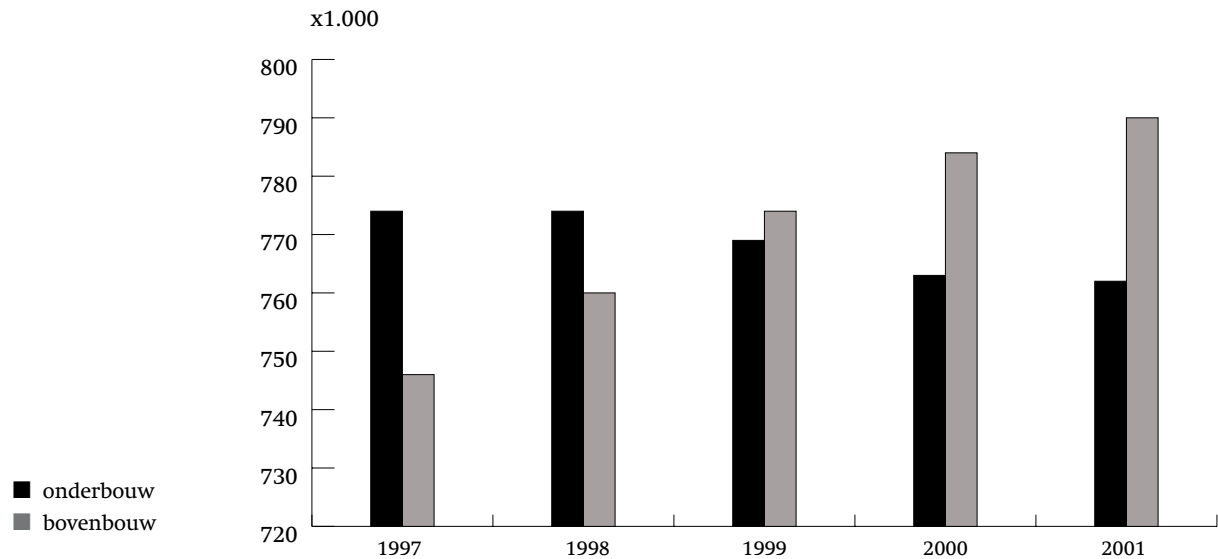

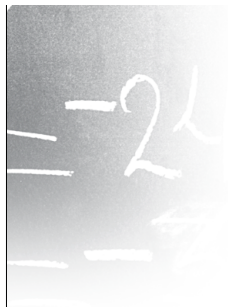

1.2 Ontwikkeling basisonderwijs

Om als leerling tot een basisschool te worden toegelaten moet een kind de leeftijd van 4 jaar hebben bereikt. In beginsel doorloopt een leerling binnen een tijdvak van 8 aaneensluitende jaren de basisschool. In elk geval verlaten de leerlingen de school aan het einde van het schooljaar waarin zij de leeftijd van 14 jaar hebben bereikt. Deze wettelijke bepalingen verklaren in belangrijke mate de leeftijdsopbouw in het basisonderwijs. De meeste leerlingen gaan op 4-jarige leeftijd naar school en verblijven daar ongeveer 8 jaar. Slechts een beperkt aantal leerlingen is aan het begin van het schooljaar 12 jaar of ouder. De onderbouw (het aantal 4- t/m 7-jarigen) was de afgelopen jaren steeds groter dan de bovenbouw (8 jaar en ouder). Dit verklaart dus ook in belangrijke mate de groei van het basisonderwijs. Vanaf 1 oktober 1998 is de onderbouw licht aan het dalen. In 1999 is het aantal leerlingen in de bovenbouw voor het eerst groter dan in de onderbouw.

Figuur 1.2 Ontwikkeling leerlingaantallen basisonderwijs naar onderbouw en bovenbouw

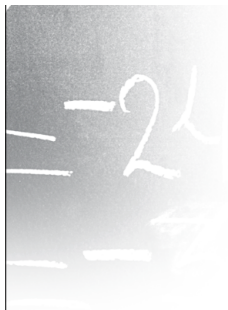
Culturele minderheden in het basisonderwijs

In het primair onderwijs worden op basis van het formatie- en bekostigingsbesluit WPO en het formatiebesluit WEC leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond naar herkomstgroep geregistreerd. Het betreft een beperkt aantal specifieke herkomstlanden, kinderen van toegelaten vluchtelingen en een groep overigen; onder deze laatste groep wordt verstaan kinderen waarvan tenminste één van de ouders afkomstig is uit een niet-Engelstalig land buiten Europa met uitzondering van Indonesië. De aldus geregistreerde leerlingen worden ook wel aangeduid als leerlingen uit een culturele minderheid (cumi).

Het aantal leerlingen in het basisonderwijs behorend tot een culturele minderheid is de afgelopen jaren met bijna 26.000 gestegen van 211.000 naar 237.000, een stijging van 12%.

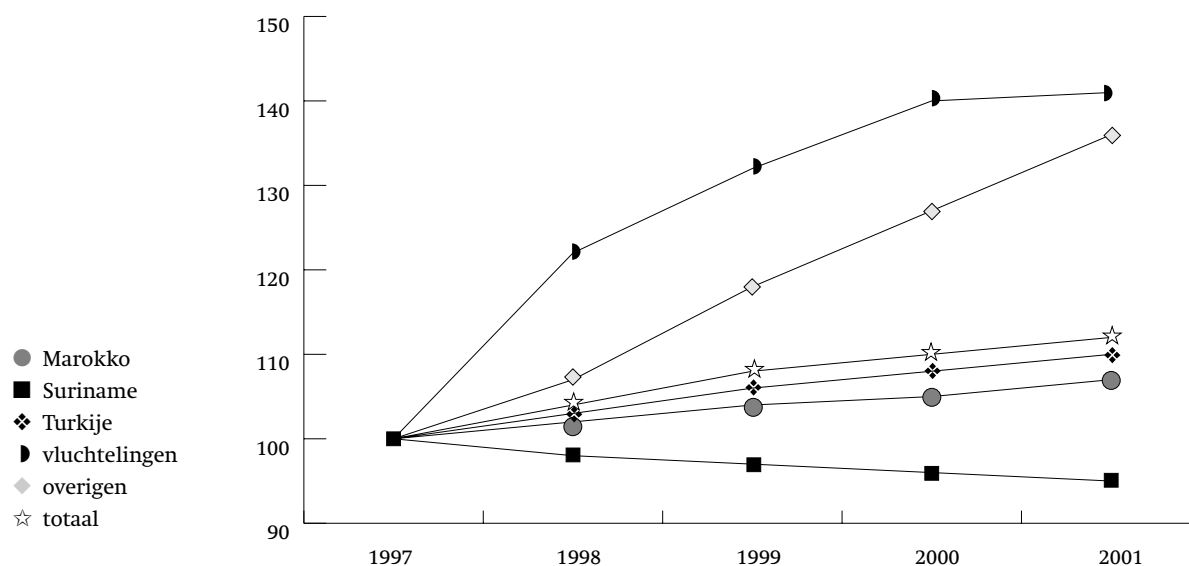
Tabel 1.2 Culturele minderheden in het basisonderwijs (x 1.000)

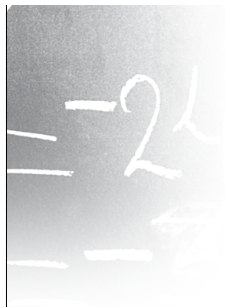
	1997	1998	1999	2000	2001
Antillen	9,0	9,7	10,6	11,7	12,5
Aruba	1,5	1,8	1,8	1,7	0,8
Griekenland	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2
Italië	2,3	2,4	2,4	2,4	2,5
Joegoslavië	7,0	7,1	7,6	7,6	8,1
Kaapverdië	2,5	3,0	2,9	2,8	2,4
Marokko	44,7	45,7	46,5	47,0	47,6
Molukken	3,3	2,9	2,5	2,3	2,0
Portugal	1,8	1,3	1,3	1,3	1,4
Spanje	2,5	2,4	2,3	2,3	2,3
Suriname	37,2	36,6	36,1	35,8	35,3
Tunesië	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0
Turkije	50,7	52,2	53,9	54,8	55,6
vluchtelingen	16,5	20,2	21,9	23,1	23,3
overigen	29,9	31,9	35,3	38,0	40,6
totaal	211,0	219,5	227,4	233,1	236,7

De grootste groepen in het basisonderwijs worden in 2001 gevormd door de leerlingen van Turkse, Marokkaanse afkomst en de groep overigen. Daarna volgen de leerlingen van Surinaamse afkomst en vluchtelingen. Dit was in 1997 nog anders, de groep overigen is sinds 2000 groter dan het aantal leerlingen van Surinaamse afkomst. De groep vluchtelingen is tussen 1997 en 2001 met ruim 40% gegroeid en is daarmee de grootste relatieve stijger. De groep overigen is in dezelfde periode met bijna 11.000 leerlingen toegenomen en is daarmee in absolute zin de grootste stijger. De groep leerlingen van Surinaamse afkomst is sinds 1998 aan het dalen.

Figuur 1.3 Relatieve ontwikkeling van de grootste groepen cumi-leerlingen in het basisonderwijs (index 1997=100)

Gewichten in het basisonderwijs

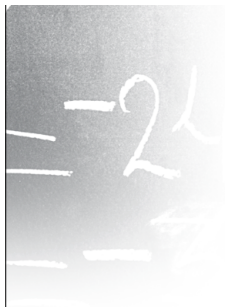
Leerlingen krijgen op grond van bepaalde criteria een gewicht; de zogenaamde gewichtenregeling. De huidige criteria zijn:

- gewicht 0,25 voor Nederlandse leerlingen van ouders met een laag opleidingsniveau;
- gewicht 0,40 voor schipperskinderen;
- gewicht 0,70 voor woonwagen- en zigeunerkinderen;
- gewicht 0,90 voor allochtone leerlingen van ouders met een laag opleidings- en beroepsniveau;
- geen gewicht voor alle overige leerlingen.

De scholen ontvangen door deze regeling extra personele en materiële faciliteiten. Het aantal leerlingen met een gewicht is sinds 1997 gedaald van bijna 480.000 naar minder dan 421.000. Deze daling wordt veroorzaakt door de daling van het aantal autochtone leerlingen van relatief laag opgeleide ouders (0,25 leerlingen). Het aantal 0,90 leerlingen is in deze periode met circa 15.000 gestegen. Deze stijging van circa 8% is overigens lager dan de stijging van het aantal leerlingen behorend tot een culturele minderheid (12%).

Tabel 1.3 Gewichten in het basisonderwijs (x 1.000)

	1997	1998	1999	2000	2001
geen	1.042,1	1.071,3	1.095,8	1.113,2	1.131,6
0,25	284,9	264,0	244,6	228,0	213,7
0,40	1,3	1,3	1,2	1,1	1,1
0,70	3,6	3,5	3,4	3,3	3,4
0,90	187,8	193,5	198,0	200,7	202,5
totaal	1.519,7	1.533,6	1.543,0	1.546,3	1.552,2
procentuele verdeling					
	1997	1998	1999	2000	2001
geen	68,6	69,9	71,0	72,0	72,9
0,25	18,7	17,2	15,9	14,7	13,8
0,40	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
0,70	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
0,90	12,4	12,6	12,8	13,0	13,0
totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

De daling van het aantal 0,25 leerlingen van 18,7% in 1997 naar 13,8% in 2001 heeft zich gespreid over het gehele land voltrokken. Uitgaande van de gemeentegrenzen per 1 januari 2001 heeft een kwart van de gemeenten (124) meer dan 20% 0,25 leerlingen, driekwart zit daar dus onder, het maximum is 44% (gemeente Boekel).

De 0,90 leerlingen zijn niet in gelijke mate verdeeld over Nederland. In slechts 16 gemeenten is het percentage 0,90 leerlingen meer dan 20%, terwijl van het totale aantal 0,90 leerlingen 40% in de vier grootste gemeenten naar de basisschool gaat. Rotterdam is in 2001 de enige gemeente met meer dan 50% 0,90 leerlingen (51%).

Figuur 1.4 Concentratie 0,25- en 0,90-leerlingen per gemeente in 2001

Percentage 0,25

legenda percentage 0,25

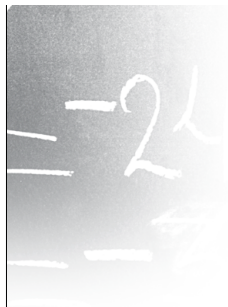
0% tot 10%	(129)
10% tot 20%	(243)
20% tot 30%	(107)
30% tot 40%	(14)
40% tot 50%	(3)

Percentage 0,90

legenda percentage 0,90

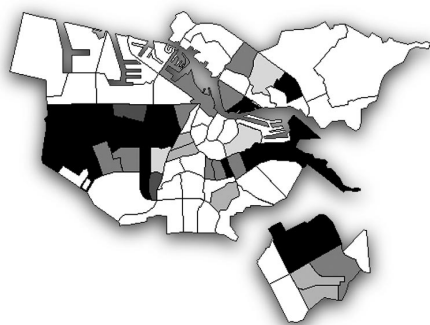
0% tot 10%	(394)
10% tot 20%	(86)
20% tot 30%	(11)
30% tot 40%	(2)
40% tot 50%	(2)
50% tot 60%	(1)

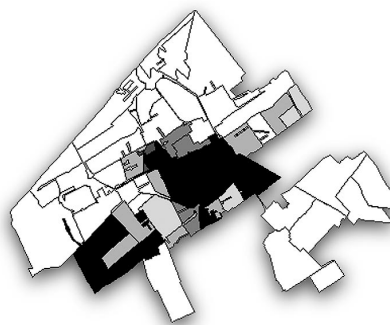
In de 4 grote steden concentreren de hoogste percentages 0,90 leerlingen zich tot enkele wijken.

Figuur 1.5 Concentratie 0,90-leerlingen in de vier grote steden in 2001, per wijk (viencijferige postcode)

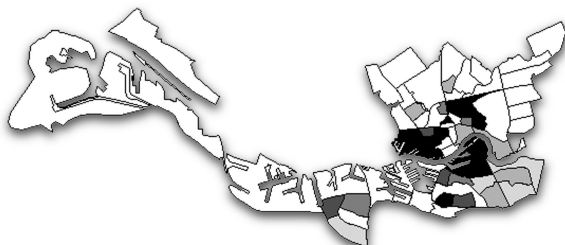
Amsterdam

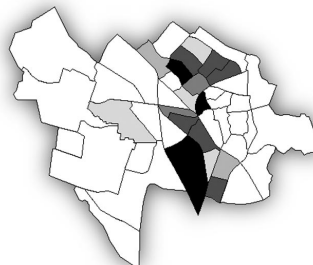
Den Haag

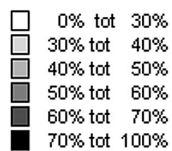
Rotterdam

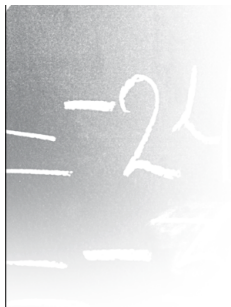

Utrecht

legenda

1.3 Ontwikkeling van het speciaal basisonderwijs

Met de invoering van de WPO in 1998 is het voormalige speciaal onderwijs aan moeilijk lerende kinderen en aan kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden omgevormd tot het speciaal basisonderwijs. In 2001 is het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs, voor het eerst sinds 1995, weer gestegen. Het gaat hier om een lichte stijging van 300 leerlingen

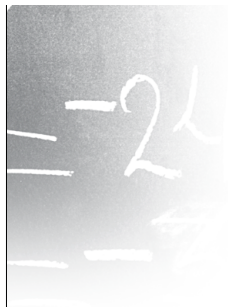
De deelname van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond aan het sbao neemt nog steeds toe, van 14% in 1997 tot 17% in 2001.

Tabel 1.4 Aantallen leerlingen sbao

	1997	1998	1999	2000	2001
sbao	54.671	53.604	52.047	51.557	51.856

Tabel 1.5 Culturele minderheden in het sbao (x 1.000)

	1997	1998	1999	2000	2001
totaal	7,8	8,0	8,0	8,4	8,7
grootste groepen					
Marokko	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0
Turkije	1,7	1,7	1,8	1,9	2,0
Suriname	1,5	1,5	1,3	1,3	1,3
Antillen	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8
vluchtelingen	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4

1.4 Ontwikkeling in het (voortgezet) speciaal onderwijs.

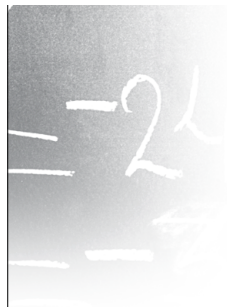
Speciaal onderwijs

Het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs is sinds 1997 met bijna 6000 toegenomen. Grootste groeiers zijn zowel absoluut als procentueel het aantal langdurig zieke kinderen (lz) met 39%, het aantal zeer moeilijk lerende kinderen (zmlk) met 30%, het aantal leerlingen met ernstige spraakmoeilijkheden (esm) met 27% en aantal meervoudig gehandicapte leerlingen (mg) met 27%.

Bij het volgende onderwijssoorten is het aantal leerlingen in deze periode gedaald: doven (down), lichamelijk gehandicapten (lg) en visueel gehandicapten (vgk).

Tabel 1.6 Aantallen leerlingen speciaal onderwijs naar cluster en onderwijssoort

	1997	1998	1999	2000	2001
cluster 1					
vgk	571	564	540	516	512
cluster 2					
down	306	308	305	271	251
sh	1.187	1.167	1.172	1.192	1.179
esm	3.079	3.287	3.544	3.747	3.907
mg	1.084	1.139	1.201	1.247	1.245
totaal	5.656	5.901	6.222	6.457	6.582
cluster 3					
lg	1.413	1.436	1.368	1.330	1.263
lz	1.268	1.332	1.422	1.435	1.325
zmlk	7.375	7.861	8.489	9.021	9.556
mg	2.528	2.700	2.924	3.028	3.282
totaal	12.584	13.329	14.203	14.814	15.426
cluster 4					
zmok	3.058	3.086	3.206	3.338	3.470
pi	1.441	1.475	1.465	1.522	1.577
iobk	214	216	235	255	341
lz	2.260	2.534	2.941	3.326	3.570
mg	37	36	73	93	96
totaal	7.010	7.347	7.920	8.534	9.054
totaal so	25.821	27.141	28.885	30.321	31.574

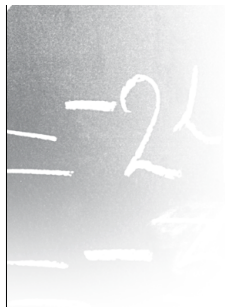
Voortgezet speciaal onderwijs

In het voortgezet speciaal onderwijs zijn de zeer moeilijk lerende kinderen (vso-zmlk) en de zeer moeilijk opvoedbare kinderen (vso-zmok) met een stijging van respectievelijk ruim 1300 (34%) en 1600 (31%) leerlingen de grootste groeiers.

Procentueel is het vso-mg met een groei van 32% ook fors toegenomen.

Tabel 1.7 Aantallen leerlingen voortgezet speciaal onderwijs naar onderwijssoort

	1997	1998	1999	2000	2001
cluster 1					
vgk	168	183	172	194	201
cluster 2					
down	197	177	168	154	141
sh	1.038	1.042	1.089	1.159	1.205
mg	210	221	239	241	233
totaal	1.445	1.440	1.496	1.554	1.579
cluster 3					
lg	1.150	1.215	1.272	1.316	1.366
zmlk	3.919	4.160	4.493	4.855	5.239
lz	67	68	72	75	73
mg	275	289	319	374	405
totaal	5.411	5.732	6.156	6.620	7.083
cluster 4					
zmok	5.208	5.723	5.954	6.270	6.811
pi	110	104	98	108	114
lz	640	728	742	749	829
totaal	5.958	6.555	6.794	7.127	7.754
totaal vso	12.982	13.910	14.618	15.495	16.617

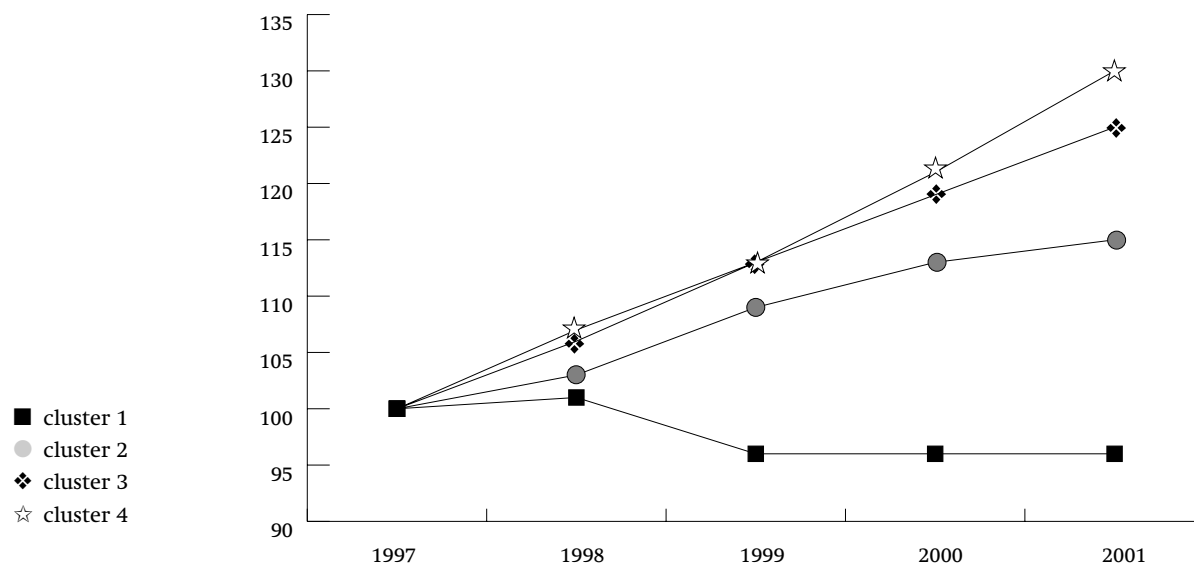
Regionale expertisecentra

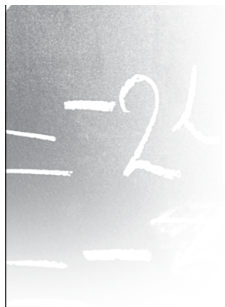
Het (voortgezet) speciaal onderwijs is met ingang van 1 augustus 1998 ondergebracht in de Wet op de Expertisecentra (WEC). In het kader van de verdere ontwikkeling van de Leerling Gebonden Financiering (LGF) zullen de (v)so-scholen geclusterd samengaan in regionale expertisecentra. De volgende clustering van de huidige onderwijssoorten wordt hierbij beoogd:

- cluster 1: onderwijs aan visueel gehandicapten (uit het voormalige onderwijs aan blinden en slechtzienden).
- cluster 2: onderwijs aan auditief en communicatief gehandicapten uit het huidige onderwijs aan doven, slechthorenden en leerlingen met ernstige spraakmoeilijkheden.
- cluster 3: onderwijs aan lichamelijk, verstandelijk en meervoudig gehandicapten.
- cluster 4: onderwijs aan leerlingen met gedragsstoornissen uit (delen van) het huidige onderwijs aan zeer moeilijk opvoedbaren, langdurig zieken, leerlingen aan pedologische instituten en de in hun ontwikkeling bedreigde kleuters.

De ontwikkeling van de leerlingenaantallen in het (v)so op basis van deze clustering over de afgelopen jaren laat zien dat de clusters 3 en 4 de grootste groei hebben doorgemaakt van respectievelijk bijna 50% en ruim 50%. Cluster 2 is met circa 30% gegroeid en het onderwijs aan visueel gehandicapten is met 5% gedaald.

Figuur 1.6 Relatieve ontwikkeling (v)so clusters (index 1997 = 100)

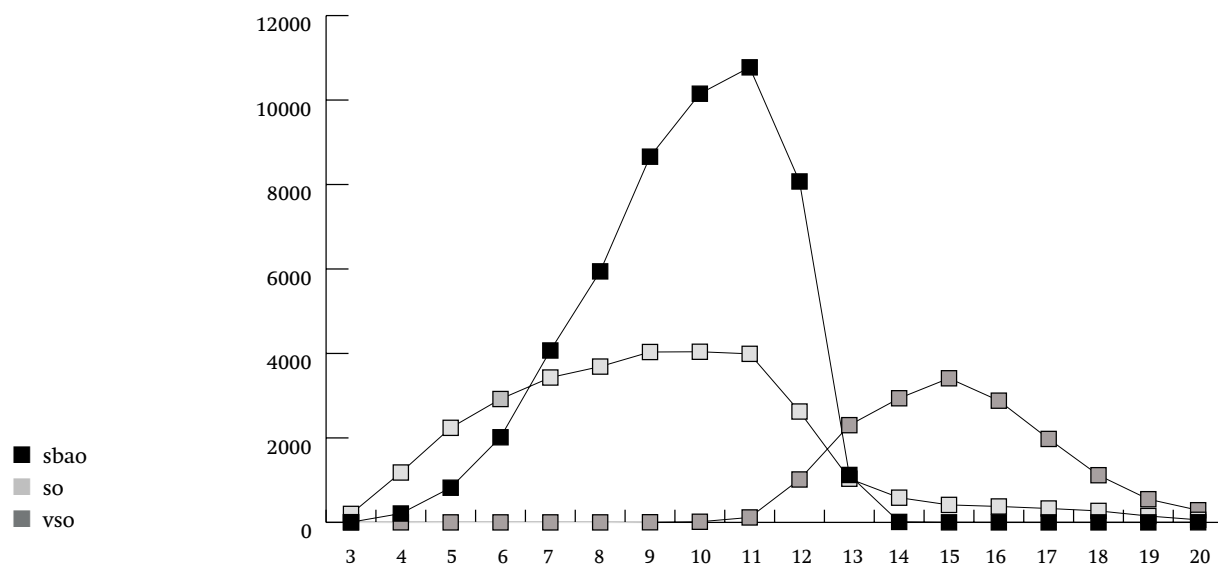

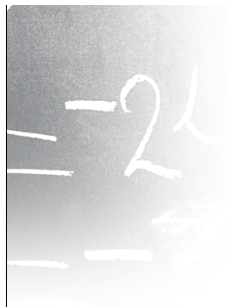
Leeftijden in het sbao en (v)so

Op de jaarlijkse teldatum (1 oktober) worden de leerlingenaantallen in het sbao en het (v)so geteld naar geboortjaar, terwijl in het basisonderwijs leerlingen naar leeftijd worden geregistreerd. Dit betekent dat de leeftijden van leerlingen in het (v)so op de teldatum niet exact te bepalen zijn en er dus ook geen goede vergelijking tussen bijvoorbeeld het so en het sbao en bao te maken is. Wel kunnen betrekkelijk eenvoudig de leeftijden van de leerlingen die geteld zijn op 1 oktober, op 31 december van het zelfde jaar bepaald worden.

Tussen 1997 en 2001 zijn de gemiddelde leeftijden in zowel het sbao als het (v)so nauwelijks gewijzigd. In 2001 was de gemiddelde leeftijd in het sbao circa 9,7 jaar, in het so circa 9,1 jaar en in het vso circa 15,2 jaar. Ook de verdeling van de leerlingen over de leeftijden is de afgelopen jaren constant gebleven. Het so kent een grotere spreiding in leeftijden dan het sbao. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door de kleinere spreiding van de diverse voorzieningen over het land. Het aantal vso-voorzieningen is relatief beperkt. Door het ontbreken van een vso-voorziening in de buurt verblijven de leerlingen langer op het so.

Figuur 1.7 Aantallen leerlingen sbao en (v)so naar leeftijd in 2001

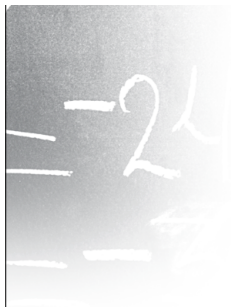
Culturele Minderheden in het (voortgezet) speciaal onderwijs

Op basis van dezelfde definities als in het basisonderwijs worden ook in het (voortgezet) speciaal onderwijs leerlingen uit culturele minderheden geregistreerd. In het so is het aantal cumi-leerlingen sinds 1997 met 1500 toegenomen (33%). De grootste groep in het so wordt gevormd door de leerlingen van Turkse afkomst (ca. 1400) en de relatief grootste groei doet zich voor bij de categorie vluchtelingen. De omvang van deze laatste groep is van 1997 tot 2001 met 65% toegenomen.

In het vso is het aantal cumi-leerlingen met 30% gegroeid. In het vso zijn de Marokkaanse leerlingen met ruim 700 de grootste groep. Het aantal vluchtelingen is sinds 1997 met 84% gegroeid.

Tabel 1.8 Culturele minderheden in het (voortgezet) speciaal onderwijs (x 1.000)

	1997	1998	1999	2000	2001
so	4,5	4,7	5,1	5,5	6,0
grootste groepen					
Marokko	0,9	1,0	1,0	1,1	1,2
Turkije	1,1	1,2	1,3	1,4	1,4
Suriname	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8
Antillen	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
vluchtelingen	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4
vso	2,7	3,0	3,0	3,3	3,4
grootste groepen					
Marokko	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
Turkije	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Suriname	0,6	0,7	0,6	0,6	0,7
Antillen	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
vluchtelingen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2

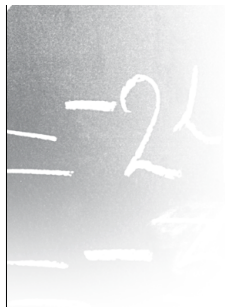

1.5 Verhoudingen tussen basis- en speciaal onderwijs

Het basisonderwijs is voor leerlingen tussen de 4 en 14 jaar. Dit komt nagenoeg overeen met de leeftijden waarvoor het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs bedoeld zijn. Indien de onderlinge verhouding over de afgelopen jaren wordt beschouwd blijkt dat het percentage leerlingen in het basisonderwijs in 2001 licht gedaald is tot 94,9%. Het aandeel sbao is gedaald van 3,4% tot 3,2% en het so is gestegen van 1,6% naar 1,9%.

Tabel 1.9 Percentage leerlingen in het basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs

	1997	1998	1999	2000	2001
bao	95,0	95,0	95,0	95,0	94,9
sbao	3,4	3,3	3,2	3,2	3,2
so	1,6	1,7	1,8	1,9	1,9
totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

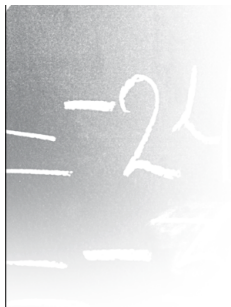

Percentage cumi-leerlingen

Het percentage leerlingen uit een culturele minderheid in het basisonderwijs is gegroeid van bijna 14 naar ruim 15. In het sbao is dit percentage in 2001 bijna 17. Het speciaal onderwijs heeft al jaren hogere percentages. Uitschieters zijn met name het so-down (29), so-pi (22), so-zmok (22) en het so-sh (21). In het voortgezet speciaal onderwijs schommelt het percentage cumi-leerlingen over deze periode rond de 20 à 21%. Naast de schoolsoorten voor zintuiglijk gehandicapte kinderen valt hierbij met name het zeer hoge percentage in het vso-zmok (24) op.

Tabel 1.10 Percentage cumi-leerlingen in het primair onderwijs naar schoolsoort

	1997	1998	1999	2000	2001
bao	13,9	14,3	14,7	15,1	15,3
sbao	14,3	14,9	15,4	16,3	16,8
so					
down	29,7	28,6	29,2	31,0	29,1
sh	21,0	20,5	20,6	20,9	20,5
esm	16,4	16,9	17,3	19,8	20,1
vg	19,4	20,9	19,8	19,6	20,3
lg	12,2	11,8	12,1	12,5	14,0
lz	14,4	13,4	12,8	12,7	12,8
zmlk	16,6	17,2	18,1	18,9	20,0
zmok	19,6	20,1	21,2	21,9	21,9
pi	21,6	19,9	22,3	21,1	22,1
iobk	13,1	16,2	18,6	18,6	19,1
mg	18,5	18,6	18,7	13,7	11,4
totaal so	17,3	17,3	17,8	18,3	18,9
vso					
down	28,4	30,5	28,6	31,2	32,6
sh	23,8	22,6	20,9	21,1	23,1
vg	20,2	20,2	23,3	22,7	20,9
lg	11,4	11,4	10,8	10,6	10,2
lz	6,4	6,4	8,1	7,0	5,5
zmlk	17,2	17,5	17,4	18,9	20,2
zmok	26,9	27,9	26,2	27,0	24,2
pi	0,0	1,0	2,0	1,9	0,0
mg	22,1	22,9	22,9	20,8	19,9
totaal vso	20,8	21,3	20,5	21,1	20,4

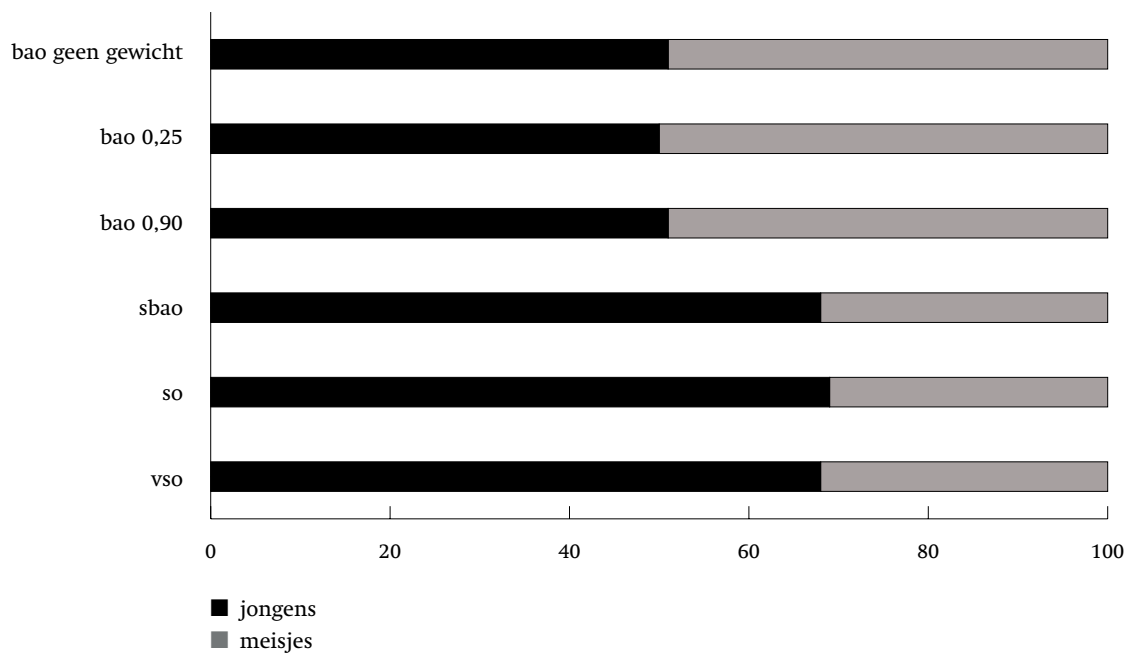

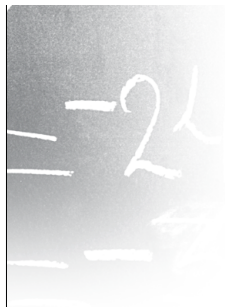
Jongens en meisjes

Het percentage jongens in het basisonderwijs is met 50,8 over de jaren heen zeer stabiel. De verdeling van jongens en meisjes naar achterstandscategorie laat zien dat binnen de leerlingen zonder gewicht en de 0,90 leerlingen de verhouding ongeveer gelijk is aan die van het totale aantal leerlingen. Binnen de categorie 0,25 leerlingen zijn er iets meer meisjes (50,3%) dan jongens.

Ook in het (voortgezet) speciaal onderwijs is de verhouding jongens en meisjes een zeer stabiel gegeven. Op alle soorten onderwijs is ongeveer $\frac{2}{3}$ deel jongens en $\frac{1}{3}$ deel meisjes.

Figuur 1.8 Percentage jongens en meisjes po in 2001

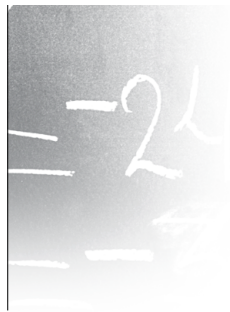
Leerling-stromen in, door en uit het primair onderwijs

De grootste instroom in het basisonderwijs komt van buiten het onderwijs (voornamelijk 4-jarigen). Na een aanvankelijke daling is in 2001 deze instroom weer toegenomen. De terugverwijzingen van het speciaal onderwijs naar het basisonderwijs is in deze periode afgenomen van 500 in 1997 naar 300 in 2001. De leerlingstroom van het bao naar het sbao toont een wat grillig beeld,

De uitstroom van het bao naar het vo en svo is toegenomen van 168.000 in 1997 tot ruim 178.000. De uitstroom van het bao naar "geen onderwijs" is voornamelijk een migratie effect.

Tabel 1.11 Leerlingstromen in, door en uit het primair onderwijs (x 1.000)

		1997	1998	1999	2000	2001
in- en doorstroom						
naar:	herkomst:					
bao	sbao	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3
	so	0,7	0,8	0,7	0,8	0,7
	geen onderwijs	205,8	206,7	203,6	201,0	205,6
sbao	bao	10,0	10,2	9,4	10,2	10,6
	so	0,7	0,8	0,7	0,9	0,9
	geen onderwijs	0,9	0,8	0,9	0,7	0,6
so	bao	2,5	2,8	3,0	3,1	3,1
	sbao	0,9	1,0	1,0	0,9	0,9
	vo / svo	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2
	geen onderwijs	2,4	2,5	2,8	2,7	2,8
vso	bao	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4
	sbao	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	so	1,8	1,8	1,9	2,0	2,2
	vo / svo	1,9	2,1	1,7	2,2	2,2
	geen onderwijs	0,4	0,4	0,5	0,4	0,7
uitstroom						
van:	bestemming:					
bao	vo / svo	168,0	173,3	174,9	176,6	178,6
	geen onderwijs	7,5	7,6	7,8	8,7	8,1
sbao	vo / svo	10,4	10,8	10,0	10,0	9,9
	geen onderwijs	0,7	0,4	1,1	0,5	0,4
so	vo / svo	0,9	1,0	0,9	1,0	1,0
	geen onderwijs	0,6	0,6	0,9	0,8	0,9
vso	vo / svo	1,5	1,7	1,6	1,7	1,7
	geen onderwijs	2,3	2,3	2,7	2,5	2,9

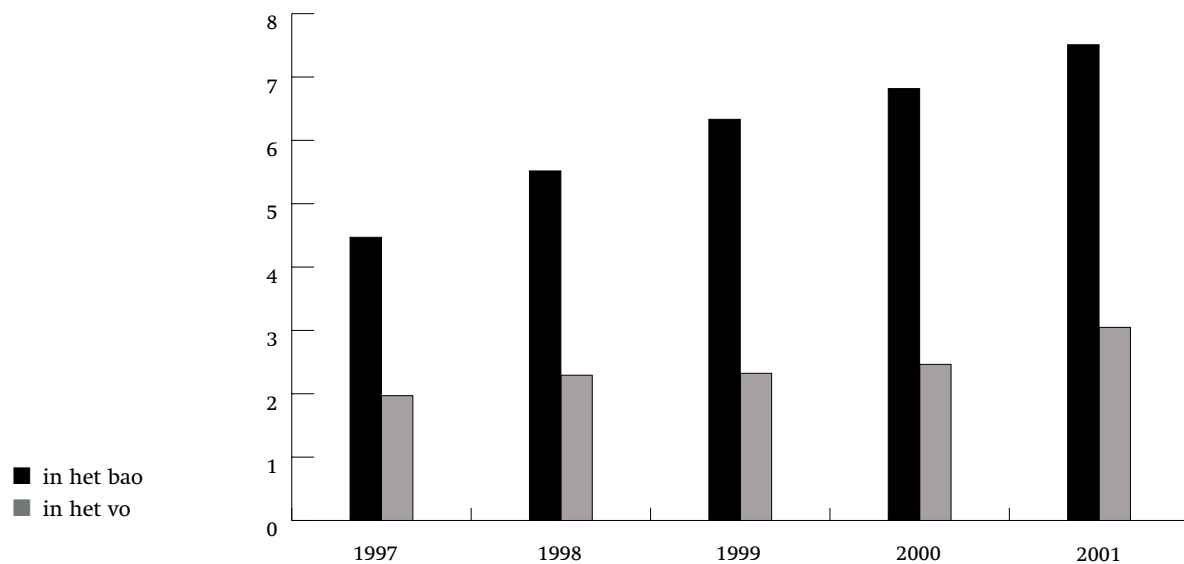
Ambulante begeleiding

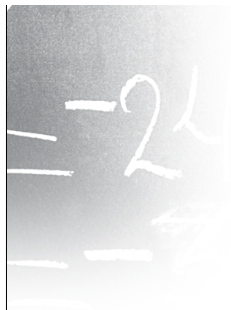
De groei van de instroom uit het so in het basisonderwijs betekent ook een groei van het aantal ambulante begeleide leerlingen. Daarnaast worden in toenemende mate leerlingen die toelaatbaar zijn voor het (voortgezet) speciaal onderwijs, direct in het basisonderwijs opgenomen en vanuit een school voor speciaal onderwijs ambulant begeleid.

In 1997 werden er 4500 gehandicapte leerlingen in het basisonderwijs begeleid door een (v)so-school. In 2001 is dit aantal gegroeid naar 7500.

Het aantal ambulant begeleide leerlingen in het regulier voortgezet onderwijs is in dezelfde periode minder sterk gegroeid, van 2000 naar 3000.

Figuur 1.9 Aantal ambulant begeleide leerlingen vanuit het (v)so in 2001 (x 1.000)

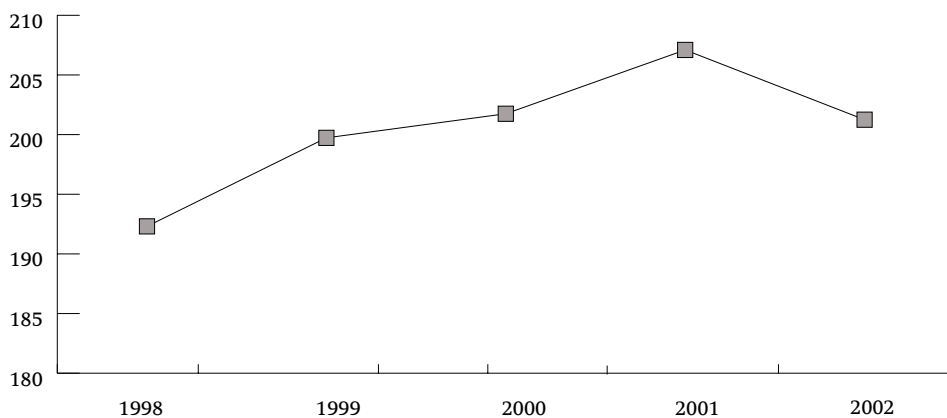

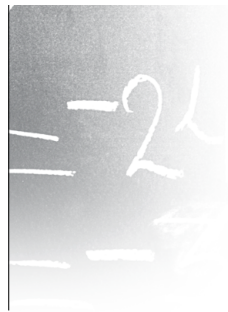

1.6 Demografie

De groei van het primair onderwijs en met name de groei van het basisonderwijs laat zich in belangrijke mate verklaren door de toename van het aantal geboorten per jaar. In de periode 1998 tot en met 2001 nam het aantal geboorten elk jaar toe, Echter, in 2002 liep het aantal geboorten met bijna 6.000 terug.

Figuur 1.10 Aantal 0-jarigen in januari 1998 - 2002

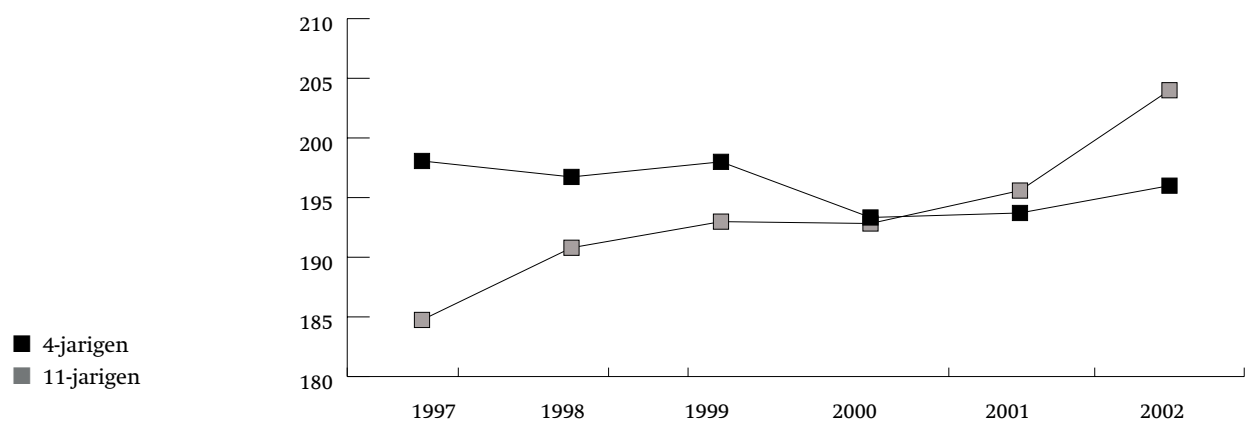

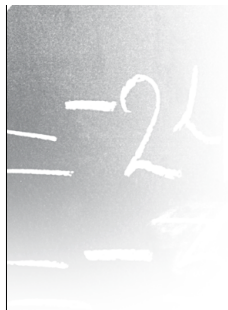

Groei van het basisonderwijs wordt pas feitelijk gerealiseerd indien de instroom (van 4-jarigen) groter is dan de uitstroom (11+). Dus zodra het aantal 4-jarigen groter wordt dan het aantal 11-jarigen zal er sprake zijn van groei.

In 1997 was het aantal 4-jarigen nog veel groter dan het aantal 11-jarigen. Dat verschil nam af en in 2001 wordt het aantal 11-jarigen groter dan het aantal 4-jarigen, zodat de groei van het basisonderwijs steeds kleiner zal worden.

Figuur 1.11 Aantal 4- en 11-jarigen in januari 1997 - 2002

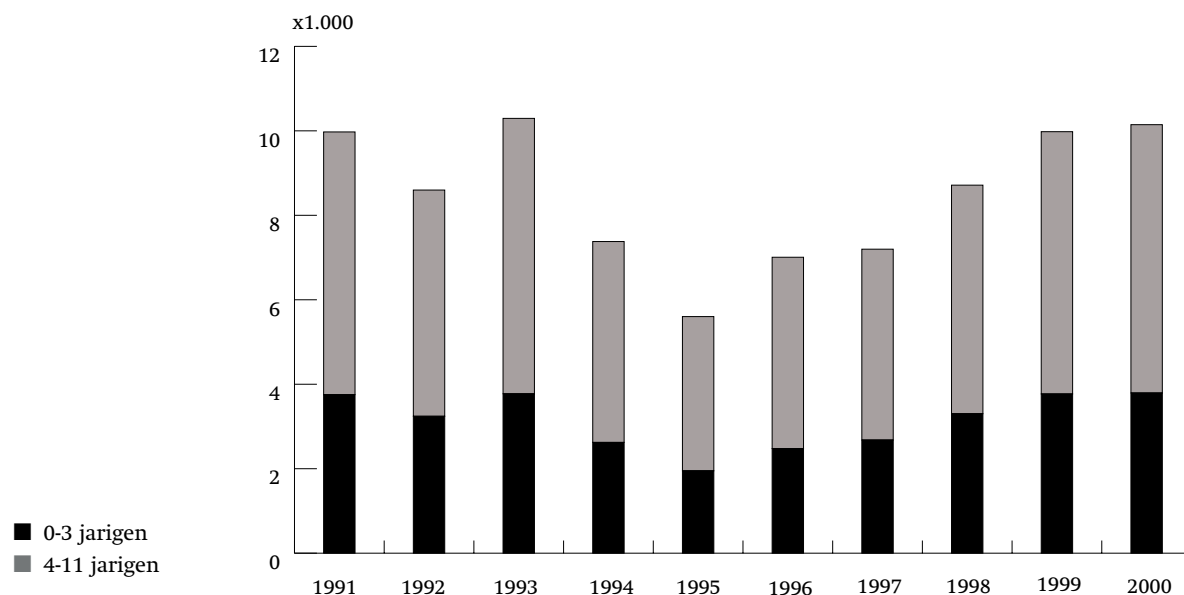

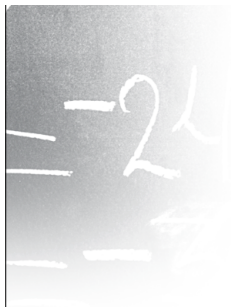

Immigratie

Het aantal 4- t/m 11-jarigen wordt naast de ontwikkeling van het aantal geboorten ook bepaald door de jaarlijkse migratiecijfers. Indien het aantal geboorten (= 0-jarigen) in 1991 wordt vergeleken met het aantal 4-jarigen in 1995 blijkt dat er een toename van het aantal kinderen is van circa 3000. Dit wordt veroorzaakt door het saldo van de jaarlijkse immigratie en emigratie. Tussen 1991 en 2000 is het migratiesaldo per jaar gemiddeld 3000 kinderen van 0 t/m 3 jaar. Het migratiesaldo van de 4 t/m 11-jarigen was tussen 1991 en 2000 gemiddeld ruim 6.000.

Figuur 1.12 Saldo immigratie en emigratie 0-11 jarigen 1991 - 2000

1.7 Internationale vergelijking

Een goede internationale vergelijking van de deelname aan het speciaal onderwijs is moeilijk. In OECD-verband is en wordt hier wel aan gewerkt. Om deze deelnamevergelijkingen van kinderen met onderwijsbelemmeringen mogelijk te maken zijn er 3 categorieën gedefinieerd. Uitgangspunt voor de OECD is of een leerling al dan niet extra bekostigd wordt.

Categorie A zijn gehandicapte leerlingen; in Nederland zijn dat leerlingen die door (v)so scholen zijn geïndiceerd.

Categorie B zijn leerlingen met leer- en of gedragsproblemen; in Nederland zijn dat de leerlingen in het sbao en de zorgleerlingen in het voortgezet onderwijs.

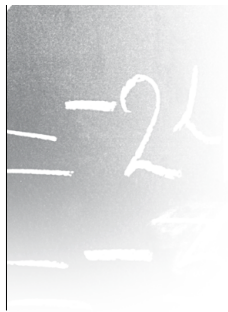
Categorie C zijn leerlingen met (potentiële) onderwijsachterstanden; in Nederland zijn dat de gewichtenleerlingen in het bao en de cumi-leerlingen in het vo.

De ISCED (International Standard Classification of Education) wordt gebruikt bij internationale onderwijsvergelijkingen om, ondanks de verschillende onderwijsstructuren, een vergelijking te maken per onderwijsniveau. Bij vergelijkingen worden ISCED 1 en 2 vaak samengenomen. Dit zijn globaal genomen de 6- tot 16-jarigen.

Nederland had in 1999 een van de hoogste percentages leerlingen met “speciale” onderwijsbehoeften. Dit wordt vooral veroorzaakt door het hoge percentage leerlingen uit achterstandsgroepen, onze gewichtenleerlingen.

Tabel 1.12 Percentage leerlingen met een handicap, leer-en opvoedingsmoeilijkheden of achterstanden voor ISCED level 1 en 2 in 1999

	totaal	categorie A	categorie B	categorie C
Nederland	25,4	2,1	7,5	15,8
België (Vlaanderen)	19,1	1,2	9,3	8,7
Frankrijk	18,7	2,9	1,7	14,1
Finland	22,3	1,3	19,9	1,0
Verenigde Staten	41,2	5,6	8,2	27,5

Nadere uitsplitsing voor het po in 2001 laat zien dat de gewichtenleerlingen in het basisonderwijs dit hoge percentage van 25,4 veroorzaken. Hierbij is dan uitgegaan van gewichtenleerlingen die ook tot feitelijk extra bekostiging hebben geleid (conform de OECD-definitie). Dat wil zeggen dat van de 421.000 gewichtenleerlingen in het bao de 326.000 leerlingen op een school met achterstandmiddelen zijn meegeteld en de bijna 100.000 gewichtenleerlingen op scholen zonder extra middelen dus niet.

Tabel 1.13 Percentage leerlingen met een handicap, leer-en opvoedingsmoeilijkheden of achterstanden in het po in 2001

	categorie A		categorie B		categorie C gewicht	overig	totaal	leerlingen aantal (x 1000)
	geen cumi	cumi	geen cumi	cumi				
bao	0,4	0,1	-	-	19,9	74,5	94,9	1.552
sbao	-	-	2,7	0,5	-	-	3,2	52
so	1,6	0,4	-	-	-	-	1,9	32
bao + sbao + so	2,0	0,4	2,7	0,5	19,9	74,5	100,0	1.636

1 | leerlingen

